

➔ **Korseld:** Aktuella gäster utfrågas från höger till vänster. »svd.se/korseld

Oftast är de eniga, men inte i frågan om gömdas rätt till vård.

FOTO: ADAM IHSE/SCANPIX

När man inte vill stå för sin egen politik

Diskussionen om papperslösas rätt till vård är svår. Å ena sidan magkänslan, som säger att en människa drabbad av ett olyckligt öde bör få all upp-tänklig hjälp. Å andra sidan det faktum att frågan inte är så enkel som den kan verka.

Nyligen beslutade Folkpartiet på sitt landsmöte att gömda ska ha samma rätt till vård som asylsökande har. Nytt i FP-linjen är också att vården ska bli en "skyddad zon", vilket betyder att sjukvården ska förbjudas att anmäla vårdsökande gömda till polisen eller att föra vidare information om dem till myndigheter.

I Alliansen är det nu endast Moderaterna som inte förespråkar att gömda, som tänker fortsätta gömma sig, har rätt till vård. Ofta hävdas denna rätt med hänvisning till FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna, vilka innehåller rätten till vård.

Låt mig berätta en anekdot ur livet.

Det var en gång en amerikansk studentska på Sverigevisit som insjuknade i en besvärlig förkylning. Hon sökte vård och fick en rejäl genomsköljning av bihålorna. Som amerikan på besök ingick hon inte i välfärdssystemen. Således fick hon en nota på några tusen. Detta upprörde henne. Hon hade hört talas om den svenska solidariteten och vårt fantastiska system av *universal health care*. Vadå betala?!

Lärdomarna blev följande:

A) Slarva inte med försäkrings-tecknandet inför längre resor.

B) Översättningen "universell vård" är missvisande. Välfärdstater serverar inte universum.

Det är förstås enorm skillnad på amerikanska studenters och gömdas/papperslösas situation. Men om förespråkarna menar all-

var med rättighetsargumentet, borde de också – allt enligt hur de tolkar FN-deklarationer – anse att Miss America här ovan skulle slippa betala. Det gör de nog inte.

Gruppen gömda/papperslösa är före detta asylsökande som har fått avslag samt personer som inte sökt uppehållstillstånd och fått sin sak prövad. De är ålagda att lämna landet men väljer istället att gå under jorden. Man kan förstå beteendet i det enskilda fallet – jag hade säkert gjort samma sak. Men en lagstiftare måste skapa fungerande principer, och då bör man tänka ett varv innan man lutar sig mot just *rätten* till sjukvård. Detsamma gäller frågan om barn till gömdas rätt till skolgång. Visst kan man även här åberopa FN-deklarationen, men det är inte rätt sätt att angripa frågan.

Dilemmat handlar snarare om ett vanligt politiskt problem: lagstiftarnas ovilja att stå för sin politik. Vad vi har är ett antal regerande och lagstiftande partier som beslutar om regler för asyl- och invandring, men som obekvämas av resultatet av dessa regler. För att lindra samvetet föreslår dessa lagstiftare att välfärd ska omfatta även de gömda. Den inkonsekvensen vill FP toppa med att – genom förbud – se till så att lagstiftarna slipper höra talas om det hela.

Det är inte en fråga om rädsla för någon "välfärdsturism". Den svenska vården håller förvisso god kvalitet, men flyktingar kommer knappast hit för vårdens skull – de kommer för sin egen.

Men, genom att skapa rätt till vård och skolgång skapas en offentlig sanktionering av ett liv utanför lagen, ett liv med foten halvvägs inne – men händerna

bakbundna. Man ges tillgång till välfärden och möjligheten till fackmedlemskapet, men förvägras lik förbannat uppehållstillståndet. Detta undergräver asyl- och invandringspolitiken bakvägen. Kanhända är det inte syftet, men att hävda att gömda har rätt till *nästan* allt som medborgaren har ligger rätt nära att argumentera för en fri invandring. Det är förvisso en legitim hållning, men en förvirrande krock föreligger:

Inget alliansparti förespråkar fri och oreglerad invandring.

Asyl- och invandringspolitiken verkar vara i konstant behov av förändring. Det är inte längesen den reformerades, men vips var den lika problematiserad och utbuad som den gamla – av de folkvalda som infört den!

En förklaring är sannolikt att många politikernas tålighet är låg. Ställd inför ett ömmande fall och en uppfordrande journalist börjar vilken riksdagsledamot som helst stamma om att Migrationsdomstolen inte har förstått "lagstiftarens intentioner". Ty intentionen var förstås att alla skulle bli glada och lyckliga. Det är förvisso ett mycket berömvärt mål, men ett lite större helhetsgrepp krävs från den som styr landet.

Om lagstiftaren ogillar resultatet av gällande lagstiftning, löser man inte det problemet genom att försöka göra det enklare att inrätta ett liv utanför lagen. Att förespråka linjer och lagar som går stick i stäv med varandra är ogenomtänkt.

SANNA RAYMAN

Ledarskribent
sanna.rayman@svd.se

OP-ED
RÖRLIGHET

ANDREAS BERGH

Större rörlighet i Sverige än i USA?

Är det Sverige och inte USA som är möjligheternas land? Det menar åtminstone fackföreningsekonomen Daniel Lind, som i år producerat ett antal debattartiklar, rapporter och även en bok på temat (*Mellan dröm och verklighet*, Premiss förlag). Det är bra att det uppstått en diskussion kring social rörlighet i Sverige, men det vore en överdrift att påstå att frågan fått mångsidig belysning av Daniel Linds skrivelser. Trots att social rörlighet kan vara väldigt mycket, ger Lind det alltid samma tolkning. Vad som avses är sannolikheten att barn hamnar högre upp i inkomstfördelningen än sina föräldrar.

En siffra som fått stor spridning är sannolikheten att sonen till en låginkomsttagare också själv blir låginkomsttagare. Denna sannolikhet är 42 procent i USA men bara 26 procent i Sverige, och då avses med låginkomsttagare den sämst betalda femtedelen av hushållen.

Siffran är naturligtvis intressant. Men det är inte alls förvånande att Sverige klarar sig bra med detta mått. Vår sammanpressade inkomstfördelning gör nämligen att även små inkomstökningar räcker för att ta stora kliv i den relativa fördelningen. I klartext: Om sonen till en svensk bibliotekarie (med lön runt 25 000) blir elektriker eller golvläggare (med lön runt 34 000), tar han ett jättekliv och går bland annat förbi stora grupper av högskoleutbildade. I USA skulle samma löneskillnad inte innebära något längre skutt i inkomstfördelningen.

Social rörlighet handlar emellertid rimligen inte bara om att barn ska kunna slå sina föräldrar när det gäller att tjäna mer än andra. Det skulle kunna handla om möjligheten för barn att gå vidare till högre studier, trots att de saknar högutbildade föräldrar. Eller om arbetslöshetsmöjlighet att ta sig ur arbetslösheten. Eller om möjligheten att med eget arbete bygga upp en rejäl förmögenhet. På dessa punkter klarar sig Sverige tyvärr inte lika bra.

Akademikerbarn är kraftigt överrepresenterade bland högskolestudenterna, och Sverige och USA är väldigt lika på den punkten. När det gäller andelen arbetslösa som är långtidsarbetslösa, har Sverige under lång tid legat betydligt sämre till än USA.

För den som menar att den amerikanska drömmen handlar om att kunna bli rik och förmögen kan påpekas att den faktiskt delvis är sann i USA, där många av de rikaste är entreprenörer som själva tjänat ihop sin förmögenhet. Sverige däremot kännetecknas på den punkten snarast av kapitalistiska dynastier där förmögenheten gått i arv över generationer, vilket bland andra ekonomihistorikern Daniel Waldenströms forskning visat.

Att döma av reaktionerna på Linds texter, är det främst den politiska vänstern som diskuterar social rörlighet och som lyfter upp de resultat som talar till Sveriges fördel. Det är en smula anmärkningsvärt: individens möjlighet att med egna insatser förbättra sin situation och bryta det sociala arvet torde väl även ligga liberaler varmt om hjärtat?

Andreas Bergh är fil dr vid Lunds universitet och välfärdsforskare på Ratio.
andreas.bergh@ratio.se